

nevelők példaszzerű közvetlensége, szeretete, türelme, megértése, jósága gyakorolja azt az állandó hatást, amely a jeles tulajdonságokkal ékeskedő igaz ember kialakítására vezet.«

Ez a tökéletesebb embertípus a mi ideálunk, amely a világnézetek harca idején is megtalálja az igaz utat. Az életrenevelést a nemzetnevelés problémájával kell összekötni. A tanuló benne él az életben és abból kiszakítani nem lehet és nem is szabad. A szülői ház, a társadalom, a sajtó, a plakátok mind erős hatással vannak rá. A mai kor életrenevelése szociális és világnézeti.

Ezeket a magasabb célkitűzéseket egy-két tanár megvalósítani nem tudja. Közös munkára van szükség a közös cél érdekében. Ha teljes lesz az összhang nemcsak a nevelési elvek hirdetésében, hanem a gyakorlati megvalósításhoz vezető módozatokban is, az eredmény nem maradhat el.

Vavrincez Béla.

I R O D A L O M.

Kornis Gyula: A magyar politika hősei. Budapest, 1940., 4.-r., 460 lap.

Beöthy Zsoltnál olvassuk a magyar irodalom kis-tükreben, hogy »a nemzet közérdeke már a középkorban foglalkoztatott mindenkit«; annyira, hogy Freisingeni Ottó, XII. századi német történetíró, a magyar léleknek ezt a vonását külön megemlítésre méltónak találja s a régi görögök politikai szenvedélyéhez hasonlítja. Szeretnők hinni, hogy a nagyhirű nyugati történetíró, mikor e nyilatkozatát leírta, nem csak a némileg már akkor is jelentkezett »nemzeti átok«-ra: a pártoskodás és civakodás, ármánykodás és fondorkodás életformájára, a napi politika kárhazatos Pandora-szelencéjére gondolt, hanem olyasmire, mint az utókor föntemplített lelkes magyar tudósa, a nemzeti géniusz panegirikusa, kinek hite szerint a magyarnak alkotmánya, szabad intézményei, vármegyéi, országgyűlései, melyek a nemzet táboraiból alakultak, mind erősítették jellemének magasztos vonását: a nemzeti összetartás eleven és tevékeny érzését, egyszóval a magasabbrendű, nemes értelemben vett politikai lelkületet és érzéket. Ennek értelmében alakult úgy dicső multunkban a közszellem, hogy »pártok és felekezetek, melyek gondolatban a legtávolabb állottak egymástól, a sugalló közérzésben egyesek voltak s a leghevesebb személyi és pártviszályok sem vezettek soha az országnak és nemzetnek megosztására«.

Bizonyára így, csakis így értelmezte könyvünk szerzője szigorú tárgyilagosságával, a történeti tényeknek teljes tudatosságában és nem pusztán lírai hangulatában, a politika fogalmát, melynek tizenkét magyar hőjét új hatalmas tanulmánykötetében bemutatja. S úgy érezzük, hogy bizonyára az egész működésében soha el nem homályosuló nemzetnevelői célzat is vezette törekvésében, hogy a legmagasztosabb nemzeti érzületnek, a közérdek önzetlen

szolgálatának tündöklő példaképeit állítsa a jövőnek »szent ámulásban« föllángoló nemzedékei elé.

Az *államférfi* című, néhány évvel ezelőtt megjelent nagy politikai analízis szerzőjénél erre a feladatra hivatottabb mai tudományos irodalmunkban senki sem lehetett volna, hiszen valóban »az államférfi« speciális írójának újabb nagyszerű irodalmi alkotása áll előttünk. Ott lélektani és filozófiai szempontból rendszerbe foglalta azokat az erőket és jellemvonásokat, melyek az országok vezető egyéniségeit alakítják, itt ugyanazon szempontok szerint tekint úgyszólván véges-végig a magyarság történetén s látja meg a nagy nemzeti fároszokat. Így tehát minden művelt magyar ember, de főképen mi, a nemzet jövődjéért első sorban élő és felelős magyar pedagógusok fogadjuk egyrészt nagy öfömmel és megértéssel, másrészt az önzetlen hálnának bizonyos nemével Kornis Gyulának cikkünk címében jelzett új irodalmi alkotását, mely ötödfélszáz negyedré-tlapra menő terjedelmével, de méginkább a magyar szellemóriások lelki rajzának roppant gazdagságával még e mozgalmas, nagyvonalú történelmi időkben, a mának mindenkit lenyűgöző eseménysorozata közepette is a monumentalitás hatását teszi olvasóira, a magyarság minden tagjára.

Érdeméből és érdekességéből sem von le semmit az, hogy e műben szerzőnk régibb, részben ünnepi alkalmakból született essay-i újradolgozott sorozatának emlékszerű egybefoglalásával van dolgunk. A magyar nevelőt a könyv megjelenésén érzett örömeiben főleg az vezeti, hogy az egységbe forrott tanulmány-gyűjteménynek nevelői célzata egészen világos: a magyar történeti tudatosságnak, ennek az egészséges, boldog jövőnket formáló érületnek munkálása, alakítása; annak a tanulságnak a kifejtése, hogy nemzeti jövőnk a Szent István királlyal meginduló nagyszerű multon épül föl s hogy ennek tudata nélkül nincs jövő a magyar számára. A nemzetnevelésnek legtisztább formája ez, melyet nem győzünk legmelegebb érdeklődéssel köszönteni és megbecsülni. Mert megtanít bennünket annak biztos tudatára és elismerésére, hogy az ezeréves magyar küzdelemnek a dicsó hadi tényekkel, a vitézséggel egyenrangú fegyvere a szellemiség is.

A szellemiség, részben a politika kiváló hőseinek lélekrajzolásában — megteremtve az erre a feladatra alkalmas műfajt, az essayt, a »tanulmányt« — a XIX. század világirodalmának olyan nagyságai jártak elől, mint Carlyle *On heroes*, Macaulay *Essays*, Emerson *Essays on the representative men* e. műveikkel, s nemcsak az általuk teremtett műfaj technikáját oldották meg, hanem a szellemi hős lélekrajzának módszerét is. E nagy elődökénél is gyümölcsözőbb azonban — főleg nemzetnevelői szempontból — az az eljárás, melyet szerzőnk követ, mikor a szellemiség hőseit tisztán saját nemzete nagyjai között keresi meg, olyan hősöket, kik mind a magyarságból sarjadtak ki s mindezeket a történeti folyamat és a nemzeti gondolat egységébe foglalja. Együttal azonban egyensúlyt állapít meg a létéért, boldogulásáért állandó harcokra utalt nemzet politikai és szellemi életében, mert midőn a magyar szellem hőseit rajzolja, egyben a nemzeti politika különböző területein korszakot alkotó nagy egyéniségek hosszú sorát vonultatja el ünnepi

menetben olvasói előtt. Olyan nagyjainkat, kik bárminő téren működtek, még ha karddal verekedtek is, egyúttal a szellemiség hőseiként sub specie aeternitatis föl-fölemelkedtek a napi politika forró-párás légköre, vagy inkább ködös szakadécai fölé s kikben, mint a magyar politikának valódi hőiseiben korszakokat megjelölő vezérlő eszmék jelentek meg a magyar élet körében.

Melyek azok a területek, mikre hőseinek seregszemléjében Kornis Gyula a nemzeti életet fölparcellázza? S kik hát a magyar politika hősei, akiknek eredeti, első forrásokból merített lélekrajzát e kötetben megkapjuk? Az országépítés, a magyar humanizmus, a magyar vallásos és tudományos kultúra, a magyar szabadság, a magyar reformkor, a magyar politikai bölcsesség, a magyar építő józanság, a magyar népnevelés, a magyar politikai világnézet, a magyar politikai akarát, a magyar művelődéspolitiká, az országgyarapítás: ime az a tizenkét szegmentum, melyből a magyar nagyság, az ezeréves nemzet örök létjoga összetevődik. Ha végigtekintünk ezen a csoportosításon, azonnal meglátjuk, hogy alig van területe a nemzeti életnek, mely a tanulmány-gyűjteményben érintve ne volna. S lehet-e a magyar politika, s ami evvel egyet jelent, a totális magyar élet hőseinek, egyben a nemzet nagy nevelőinek: nagyobb jellemeknek, dicsőbb személyiségeknek, fényesebb elméknek sorát elgondolnunk Szent István, Mátyás király, Pázmány Péter, II. Rákóczi Ferenc, gróf Széchenyi István, Kölcsey Ferenc, Fáy András, báró Eötvös József, gróf Apponyi Albert, gróf Tisza István, gróf Klebelsberg Kúnó és vitéz nagybányai Horthy Miklós érces alakjainál? Mily szimbolikus dolog, hogy Kornis »hősei« mind a múlt időknek nagyjai s csupán halhatatlan eszméikben élnek, de egy közöttük élő, az országgyarapító Horthy Miklós, kinek még hosszú, boldog, zavartalan életéhez s dicsó kormányzásához minden magyar embernek hő óhajta fűződik. Nekik együttesen köszönhetjük azt, hogy ma, e nagyszerű történelmi napokban a magyar nemzet maga is »hősi« mivoltában, mint a világtörténet hőse áll teljes megvilágításban az egész világ előtt.

S mikor ily módon a magyarság hőseit sorsunkat és jövőnket alkotó nemzeti ideálokként rajzolja meg, kik személyiségük és tevékenységük örök nagy értékeivel a magyar géniusz dicsó kifejlődéséhez járultak hozzá, s utat mutattak a jövőbe, a *hérosz* fogalma, a politikai hérosz — szemben a napi politikának, úgyszólván naponkint változó gyarló »hőseivel« — magyar értelmezésben minden elméleti magyarázatnál világosabban jelenik meg Kornis Gyula művében, e műben, mely történelem is, és filozófia is, melyben az elméleti és gyakorlati politika magasabbrendű szempontjai maradék nélkül érvényesülnek s melynek nem utolsó jelentősége, hogy olyan leleteket hámoz ki az ezeréves magyar élet sokrétű talajából, mik hivatva vannak oktatni és főleg — nagyszerű példaképeket helyezve kitünő világításba — a mélyebb értelemben vett aktivitásra nevelni.

Általában, ha közelebbről vizsgáljuk Kornis új művének e folyóirat olvasóit legközelebbről érdeklő jellegét: nevelői célzatát, olvasás közben állandóan érezzük felénk áramlani ezirányú szuggesztív erejét. Bizalommal tölt el nemzetünk jövője iránt. Világosan megérteti velünk, hogy bár ezeréves éle-

tünknek egyrészt a magyar vitézi lélek az alapja — mi éppen napjainkban is bebizonyúl —, de azért fejtegetéseinek tanulságai szerint másrészt szilárd alapja a magyar szellemiség kiválósága is. Mindezek mellett a politika fogalmának helyes értékelésére is ránevel. Tudatossá teszi, hogy nem a napi szereplés a fórumon, még kevésbé a malomalatti üres és értéktelen ágálás, hanem a nagyszerű nemzeti aktivitás az a politika, melynek hősei a nemzet érdekét és jövőjét szolgálják. Lényege, s nagy célja is, klasszikus módon megvilágosodnak előttünk e könyv olvasásakor, s ez az, hogy az erkölcsös politika semmiesetre sem a hatalmi érvényesülés eszköze, hanem a nemzetnevelés nagyszerű arénája.

Jól esik folyóiratunk hasábjain a Társaságukhoz oly közel álló Kornis Gyula könyvének ez értékeit megállapítanunk, mert világosan látjuk, mint kapcsolódik bele ezúttal is a nemzeti lélek nevelésének hosszú és fáradságos munkájába s mert ez alkalomból is újra kifejezhetjük tudományunk kiváló művelője előtt iránta érzett tiszteletünket. Öröm elmondhatnunk erről a gyakorlati jellegű történelembölcseleti könyvről, — mely megtanít megismerni a magyarság örök értékeit, európai, sőt világtörténeti hivatásunkat és jelentőségünket —, hogy szerzőjét e tárgy ragyogó földolgozására az emberi lélek kitűnő ismerete, humanisztikus és pedagógiai műveltsége, magas filozófiai szempontjai, szuggesztív tanári lelkülete, államférfiúi és közéleti gyakorlata és írói alakító művészete egyaránt eleve predestinálták s így történt, hogy művében a tökéletes tárgyismeret, a politikus szemlélő ereje, a filozófus bölcsesége, a lélekbúvár elfogulatlansága, a történetíró mesteri jellemző ereje, az államférfiú nagyvonalú, lendületes bátorsága s az író művészi ihlete, egyszóval nagy erők és értékek egyesültek, hogy együttesen az utóbbi esztendő tudományos irodalmának egyik legkiválóbb alkotásává avassák. Egyúttal hazafias cselekedetté is, amennyiben ezeréves történelmünk óriásában a nemzeti élet minden területén követendő ideálokat állított a magyarság szemei elé e történelmi időkben, melyeket most és a közeljövőben átélünk, s egyben azt az évezredes tanulságot is, hogy bár a magyar lélek ezernyi változatban tud jelentkezni, hőseit mégis egységbe öleli tevékeny, alkotó magyarságuk.

Érezvén, hogy könyvében e tárgykört, a magyar politika hőseinek apoteózisát, a tárgy nagyszerűségéhez méltó tudós és író dolgozta föl, ki mint mindig, ezúttal is a filozófia magas szemszögéből nézi témáit, méltán üdvözöljük e mű megjelenése alkalmából, merőben pedagógiai tárgyú folyóiratunk e rovatában nagy tisztelettel és őszinte elismeréssel a magyar tudományos élet csúcsán álló szerzőt, a ma élő legjobb magyar elmék egyikét, kinek alapos ismeretei ezúttal is méltók a legkiválóbb tudós erudíciójához, üdvözöljük a filozófust és pedagógust, a történetírót és az írás művészt is egy személyben. Mert érezzük, hogy kultúrtörténeti jelentőségű könyvével, a magyar pantheon tizenkét nagy alakjának, eszmevilágunknak s egész koruk történetének megrajzolásával új reményt s bizalmat önt belénk e nehéz, sorsdöntő napokban s egymaga föléleszti újra Arany János Széchenyi emlékeztetere írt hatalmas ódája egy nagyszerű gondolatának törhetetlen

hitét és mély igazságát. Ő mondja, s Kornis könyvére gondolva mi is átérez-
zük és lelkünk egész hevével ismételjük a költő szárnyas szavait:

Nép, mely dicsőt, magasztost így magasztal,

Van élni abban hit, jog és erő!

Kivánatosnak tartjuk, hogy Kornis Gyula új könyve, melynek megjele-
nése nagy irodalmi esemény s a magyar szellemi élet természetnek mérhetetlen
gazdagodása, mely olvasásakor bennünk is a gondolatok és tanulságok egész
özönét ébreszti, minden időben mentől több magyarnak, főleg az ifjú generá-
ciónak áhítatos olvasmányává legyen.

Gyulai Ágost.

Biczó Ferenc: A magyar nyelv és irodalom korszerű tanítása. Kaposvár,
1939. k. 8-r.,

Biczó Ferencet nem szükséges bemutatnunk. Leányiskolák számára írt
összefoglaló irodalomtörténete, a »nőies« irodalomtanítás módjáról kiadott
értekezése, iskolájának értesítőiben s másutt megjelent dolgozatai régóta jó-
hangzásúvá tették nevét. Azok közé a tanárok közé tartozik, akik — három
lépésről ugyan — nemcsak tanítványnak, hanem munkatársnak is tartják a
tanulót. Jobb értelemben vett műhelymunkát végez, az ifjúságnak, az ifjú-
ságért valót, kollégáknak pedig tanulságosan útjelzőt. Riedl Frigyes egyik
kiadatlan előadását (*Vajda, Reviczky, Komjáthy*) az ő tanítási módszerének
köszönheti a »Magyar Irodalmi Ritkaságok« sorozata.

Mostani könyve első nagy összefoglalása eddigi küzdelmes eredményei-
nek. Előszavában, visszatekintésében váltig hangoztatja, hogy nem *követendő*
példákat mutogat s egyáltalában nem a »kell-pedagógia« munkásai szellemé-
ben. Ezt a jellemző szót ő maga csinálta azok jellemzésére, akik meg vannak
győződve, hogy csak az ő útvonalaikon, az ő módszerükkel érhetni el ered-
ményt, s akik, ha szerét ejthetik, kartársaiktól is szigorúan megkívánják az
egyedül helyes elvek követését. Biczó maga az engedékenység, megértés. Sőt
azt is megvallja, hogy talán maga sem lesz mindig következetes a szempont-
jaihoz, mihelyt a gyakorlat, újabb meg újabb tanítványok természete mást
parancsol. Könyvét éppen ez a szabadelvű egyéniségtisztelet teszi rokonsz-
zenvéssé. Aki szétnéz napsugaras műhelyében s szemügyre veszi a benne
lűktető életet, tanár és tanítvány családiasan meghitt, de komoly, egészen
az irodalomnak (s nem az irodalomtörténetnek) szentelt munkálkodását,
könnyen és tanulságosan teheti magáévá, amit a saját pedagógiai világnézeté-
vel rokonnak ismer fel. Talál-e hibát is? Könyv nincs, hiba nélkül: a Biczóé-
nak olyan a módszere, hogy nincs alkalmunk az ellenvetésre, kedves modorá-
val munkatársaivá avat bennünket is; lelkes tárgyszeretetét, növendékeiért
való csöndes rajongását érezzük és méltányoljuk eleitől végig. Egyébként
Biczó ugyancsak megelőzi, lefegyverezi a netalán tamaskodót. Megvallja,
hogy sokat tévedett, sok szándékát kísérte kudarc, s hogy mindennek egy
volt a forrása: elméleti túltengés, egyetemi hangsúly, a felnőtt önkénytelen
fölénye a fejlődő gyermekekkel szemben, akit oly gyakran félre lehet érteni.
Ezek a hibák, mindannyiunk hibái, külön könyvet tölthetnének ki: Biczó csak
távolról emlegeti őket, hogy most már, nyílt szemmel, egészen a gyakorlat-